

אב תשפ"ה, 4.8.25

תוכנית לימודים

"שבילי מורשת" - חינוך חרדי

ממשפחה לאומה - מסע בשבילי הזהות והשייכות

רציונל התוכנית

תוכנית "שבילי מורשת" שואפת לעצב בקרב תלמידי ישראל זהות אישית מתוך תחושת זיקה עמוקה ושייכות לארץ ישראל כמולדתו של העם היהודי. התוכנית מציעה מסע לימודי מתמשך, הנשען על הכרות מעמיקה עם ארץ ישראל בצד עיסוק באירועים מכוננים בתולדות העם, בדמויות מרכזיות שהובילו תהליכי עליה הקמה והתיישבות, בביטוי של המולדת בספרות בשירה ובאומנות ובהיכרות עם אתרים ונופים. התוכנית שואפת לחנך דור שמבין את הקשר הערכי בין עבר, הווה ועתיד; שמחובר למקומות, לדמויות ולרעיונות שבנו את הארץ. התוכנית מציעה מסע מהסיפור האישי אל הזהות היהודית, מתוך חיבור בין עולמו של הלומד למורשת המשפחתית והקהילתיות. התוכנית שוזרת נרטיבים אישיים בפסיפס של זהות משותפת, ומאפשרת לכל תלמיד למצוא את מקומו בסיפור של העם היהודי. באמצעות חיבור רגשי, לימודי וערכי. התוכנית מתבססת על שלושה ממדים פדגוגיים משלימים: הממד הרגשי-חוויתי המעודד חיבור רגשי עמוק של הלומדים לארץ ולעם; הממד הקוגניטיבי המתמקד ברכישת ידע; הממד ההתנהגותי המעודד מעורבות, יוזמה ותרומה לקהילה, מתוך תחושת שותפות ואחריות. שלושת הממדים שזורים זה בזה ויוצרים חווית למידה המקדמת שייכות ומורשת זהותית מחוברת ורלוונטית.

מטרות התוכנית

בתחום הידע

התלמידים

1. יכירו את הסיפור ההיסטורי והתרבותי של העם היהודי בהקשר שלו לארץ ישראל, תוך דגש על אירועים מכוננים, דמויות מופת ואתרים משמעותיים.
2. יבינו את הקשר בין הזהות האישית, המשפחתית והקהילתית.
3. ירחיבו את הידע הגאוגרפי על מרחבים ונופים בארץ ישראל.
4. יכירו יצירות ספרות, שירה ואמנות המבטאות את רוח המורשת והזהות היהודית.

בתחום הערכים

התלמידים

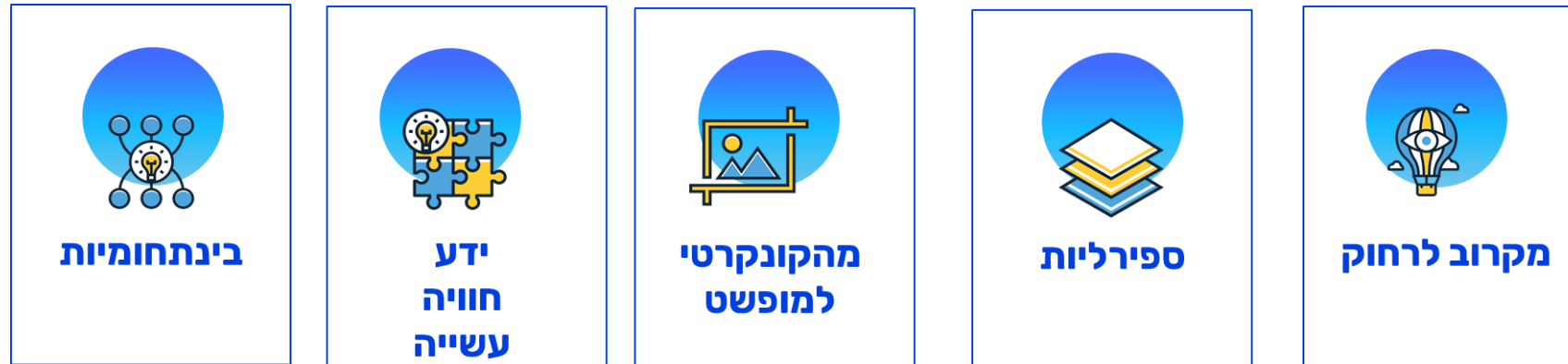
4. יחזקו תחושת שייכות וזיקה רגשית לעם היהודי ולארץ ישראל.
5. יפתחו רגשי כבוד למורשת, למסורת ולתרבויות השונות של קהילות ישראל, בעבר ובהווה.
6. ילמדו לבטא את ערכי התורה באמצעות יוזמה ותרומה לקהילה ולסביבה.

בתחום המיומנויות

התלמידים

7. יפעילו אוריינות מידע וחשיבה ביקורתית באמצעות איסוף מידע מתוך מקורות מגוונים: טקסטואליים, חזותיים, דיגיטליים ואנושיים.
8. יפעילו חשיבה יצירתית בדרכים מגוונות: סיפור, ציור, כתיבה, מצגת, סרטון או יצירה אמנותית.
9. יפעילו מיומנויות בינאישיות באמצעות: דיאלוג, הקשבה מכבדת, התנהלות מתוך סובלנות והבנה כלפי קהילות, תרבויות וסיפורי חיים מגוונים.

עקרונות פדגוגיים מרכזיים



1. מקרוב לרחוק: מסע ייחודיות – מהבית אל המולדת

עיקרון זה מתאר תהליך למידה הדרגתי, המתחיל מהעולם האישי והמוכר של התלמיד – המשפחה, הבית והסביבה הקרובה – ומתרחב אל הקשר למולדת. הלמידה נעה במעגלים מתרחבים, מן החוויה האישית אל ההקשר הקהילתי, והתרבותי העיקרון מדגיש את האופן שבו הזהות האישית שזורה בזהות הקולקטיבית, ומאפשר לתלמידים לגבש זהות ולחזק שייכות, שורשים ושותפות. זהו מסע אישי וערכי – מעצמי אל עמי – המחזק את תחושת הקשר אל עם ישראל, אל ארץ ישראל ואל מורשת ישראל.

2. ספירליות: נושאים חוזרים במורכבות הולכת וגדלה

העיקרון הספירלי מבטא תהליך לימודי שבו נושאים שבים ונלמדים לאורך השנים, בכל פעם ברמה הולכת ומעמיקה. בכל שלב, התלמידים פוגשים תכנים מוכרים מתוך נקודת מבט חדשה, מורכבת ובוגרת יותר. גישה זו מאפשרת פיתוח הדרגתי של זהות יהודית מגובשת, לצד חיזוק היכולות הקוגניטיביות, הרגשיות והחברתיות בהתאם לגילם ולשלב ההתפתחותי שבו הם מצויים.

3. מהקונקרטי למופשט: מחוויות מוחשיות לדיונים ערכיים

עיקרון זה משקף את תהליך ההתפתחות הקוגניטיבית של הלומדים, שבו המעבר מתרחש מהתנסות מוחשית וחוייתית אל חשיבה מופשטת ודיון ערכי. באמצעות חיבור לחוויות אישיות, סיפורים, סמלים ודוגמאות מן המציאות, מתאפשרת הבנייה הדרגתית של מושגים מופשטים בנושאים של זהות, שייכות וערכים.

4. ידע, חוויה ועשייה

עיקרון זה מבטא את הגישה ההוליסטית בחינוך, המכירה בכך שלמידה משמעותית משלבת – רגש, שכל ועשייה. **חוויה** – טיפוח זיקה רגשית ושייכות לזהות ולמורשת באמצעות חוויות, טקסים, וסיפורים. **ידע** – פיתוח ידע, הבנה ומיומנויות חשיבה, באופן ההולם את שלב ההתפתחות. **עשייה** – עידוד עשייה פעילה ותרומה קהילתית, המחברות בין הלמידה לבין המציאות.

5. בינתחומיות

עיקרון זה המתבטא בשזירת תחומי דעת שונים מאפשר לתלמידים לראות את המורשת היהודית כמארג עשיר ורב-ממדי המתבטא בכל תחומי החיים והתרבות, ולא כתחום מבודד. גישה זו מאפשרת לתלמידים לחוות את הזהות שלהם בהקשרים מגוונים – לשוניים, תרבותיים, היסטוריים, ערכיים ואמנותיים.

6. שימוש בכלי בינה מלאכותית לאיתור ולפיתוח משאבי הוראה-למידה

בתי"ס המאפשרים שימוש בכלי בינה בקרב התלמידים יוכלו לשלב משימות בעזרת כלי הבינה בדגש על פיתוח מיומנויות דיגיטליות וחשיבה ביקורתית, צוותי ההוראה יעשו שימוש מושכל בכלי הבינה.

שכבת גיל: ב

ציר מוביל: שורשי הזהות שלי - ממשפחה לעם ולמולדת

רעיונות מרכזיים	ידע	ערכים וסוגיות לדיון	מיומנויות והצעות דידקטיות
הזהות האישית והמשפחתית שלי קשורה בזהות של המולדת שלי – ארץ ישראל	• הזהות שלי ושל משפחתי - זהות אישית - זהות משפחתית – משפחה גרעינית ומשפחה מורחבת - סמלים יהודיים המספרים את הסיפור המשפחתי - שבתות וחגים בראי המשפחה - מסורות משפחתיות במעגל השנה	• כבוד האדם והמשפחה - מהי החשיבות של כיבוד הורים והמעגל המשפחתי? • כיבוד ערכי המורשת - מהי המשמעות של מסורת משפחתית?	• אוריינות לשונית - זיהוי מילים הקשורות למשפחה ולבית היהודי. - שיום חפצים וסמלים יהודיים ומשמעותם. - סיפור המשפחה באמצעות תמונות משפחתיות / חפצים משפחתיים. - ראיון של סבא וסבתא או בני משפחה אחרים על מסורת משפחתית. • אוריינות לשונית/חשיבה יצירתית - בניית עץ המשפחה - יצירת קולאז' מסיפורים של תלמידים עולים / הורי תלמידים שעלו. • חשיבה יצירתית - בניית תערוכה בנושא "המשפחות בכיתה" (תמונות, ציורים, חפצים). • אוריינות לשונית - יצירת "ענן מילים" אישי – מהי מולדת בשבילי? - יצירת מפת מושגים למילה מולדת. - כתיבה/ציור בנושא סיפור שסבא וסבתא או בני משפחה אחרים סיפרו לי על ראשית ימיהם בארץ. - זיהוי מאפייני המולדת מטקסטים ומתמונות
	• המשפחה שלי והקשר למולדת - סיפורים של סבים, סבתות וקרובי משפחה אחרים על הקשר לעם היהודי - סיפורי עליה של המשפחה שלי לארץ ישראל - ההתיישבות בארץ של בני המשפחה שלי - סיפור המשפחה שלי • גם למולדת שלי יש זהות	• זיקה ושייכות למשפחה ולארץ - מה הופך את המשפחה שלי לחלק מסיפור רחב יותר של העם והארץ? - מה הופך מקום לבית? - מה גורם לנו להרגיש שייכים למקום? - מהי מולדת בשבילי? - האם לכל אחד יש רק מולדת אחת? - מה ההבדל בין מקום מגורים למולדת? - מה מחבר אותי לארץ ישראל?	

רעיונות מרכזיים	ידע	ערכים וסוגיות לדיון	מיומנויות והצעות דידקטיות
	- סמלי המולדת שלי¹: שפה, עיר בירה, סמל, דגל	- כיצד הסיפור של המשפחה שלי עוזר לי להכיר את עצמי? - כיצד היכרות עם העבר המשפחתי תורמת לבניית הזהות האישית שלי? • עברית לשון הקודש - מדוע חשוב לדבר, לקרוא ולכתוב וללמוד עברית – השפה של עם ישראל? - כיצד שומרים על השפה העברית? - כיצד אפשר לשמור על העברית כשסבבנו שפות רבות אחרות? - מה האחריות של כל אחד מאיתנו לשמר ולהעשיר את השפה? - ירושלים עיר הבירה, חשיבותה וקדושתה	• חשיבה ביקורתית - זיהוי המאחד והמייחד בסיפורים המשפחתיים של חברי הכיתה. - השוואה בין תמונות מהעבר לתמונות מההווה של ארץ ישראל.
	• המולדת שלי בספרות ובאומנות - מולדת בספרות ובאומנות - השיר: "לך אתן את הארץ הזאת", • קום והתהלך בארץ - סיורים - מקומות בארץ שאני אוהב לטייל עם המשפחה.		• חשיבה יצירתית - המחזה / ביטוי בציור לשירים מפורסמים על ארץ ישראל (לדוגמה: "רחם נא" "ירושלים שבלב" "כי לך אתן את הארץ הזאת"). - כתיבה של שירים / הכנת פרסומות על המקום האהוב עליי בארץ ישראל

¹ בכיתה ב' ההתייחסות לסמלי המדינה ברמת היכרות בלבד. בכיתה ד' – ההתייחסות היא עמוקה יותר.

שכבת גיל: ג

ציר מוביל: היישוב שלי

רעיונות מרכזיים	ידע	ערכים וסוגיות לדיון	מיומנויות והצעות דידקטיות
היישוב שלי כדרך להבנת הזהות המקומית והחיבור לסיפור ההתיישבות בארץ ישראל.	היישוב שלי – סיפורו של מקום • הגאוגרפיה של היישוב שלי - הישוב על מפת ארץ ישראל - צורות נוף במרחב היישוב (הרים, גבעות, מישורים, נחלים....) - השכונות בישוב • היסטוריה וזהות מקומית - זמן הקמת הישוב והמניעים להקמתו - אתרים היסטוריים ביישוב - הישוב בראי תולדות הארץ ובמקורות אישים ודמויות מרכזיות בישוב בעבר ובהווה - סמל הישוב ומשמעותו - השם של השכונה שלי ומשמעותו - שמות הרחובות בישוב ומשמעותם - הקשר בין נופים ואתרים ביישוב שלי לסיפורי התנ"ך. • ערכים וחיים קהילתיים - צריכה וקיימות ביישוב - ערבות הדדית בקהילה / ביישוב	• כיבוד ערכי המורשת היהודית - מה המאחד והמיוחד במסורת היהודית בסביבת מגוריי? • שייכות, זיכרון היסטורי, זהות מקומית ויהודית - כיצד הסיפור ההיסטורי של היישוב שלי עוזר לי להבין מי אני כחלק מהקהילה, מעם ישראל ומארץ ישראל? - באילו דרכים ניתן לשמור על הזיכרון המקומי כחלק מהזהות היהודית? • ערכים וחיים קהילתיים - כיצד החיים בקהילה המקומית מבטאים ערכים כמו עזרה הדדית, אחריות ושיתוף פעולה? - כיצד הערכים בקהילה תורמים לחיזוק הקשר בין האנשים? - כיצד עיקרון האחריות הסביבתית ("בל תשחית") רלוונטי לשמירה על שטחים ציבוריים? (הפארקים, הגינות והשטחים הפתוחים ביישוב)	• אוריינות לשונית / אוריינות מידע - הפקת מידע על היישוב שלי ממקורות שונים (שם היישוב, דמויות מרכזיות, סיפורי עלייה וקליטה, סרטונים, תמונות), ארגון המידע והצגתו. - הפקת מידע על מסורת יהודית במקום מגורי בעזרת ראיונות עם תושבים בקהילה. - יצירת לוח כיתתי: "מעשים טובים בקהילה שלי" - איסוף מידע על אחת הדמויות המרכזיות ובחינת המניעים לפעילותה, ההישגים, התרומה ליישוב שלי הערכים שהיא מייצגת. • אוריינות מרחבית - יצירת מפה פיזית או דיגיטלית המציגה את המקומות האהובים בשכונה/יישוב (בית, גן, בית הכנסת, מקום מגורים של בני מפחה אחרים, ספריה, מוסדות חינוך). ניתן להוסיף תמונה או ציור אישי. • התנהלות חברתית/מודעות חברתית - טיפוח אתר בסביבה הקרובה. - תכנון וסיוע למשפחות בישוב שלי. • חשיבה יצירתית - יצירת תערוכה של סמלים יהודיים בישוב.

רעיונות מרכזיים	ידע	ערכים וסוגיות לדיון	מיומנויות והצעות דידקטיות
	מהישוב שלי לסיפור היישובים הראשונים בארץ ישראל ראשית ההתיישבות החדשה בארץ ישראל - עליות רבנים וניסיונות לעלות לארץ ישראל לאורך הדורות (רמב"ם, הרמב"ן, ריה"ל) עליות חסידים, עליות תלמידי הגר"א ועוד - פתח תקווה - אם המושבות - ההתיישבות בארבעת ערי הקודש - בני ברק – עיר התורה והחסידות דמויות מרכזיות לבחירה² - יואל משה סלומון - הראי"ה קוק - רבי יוסף חיים זוננפלד - ר' שלמה אליעזר אלפנדרי – הסבא קדישא - הרב עזרא עטיה - ר' שלום הדאיה ראשית ההתיישבות בספרות, בשירה ובאומנות קום והתהלך בארץ - סיורים - פתח תקווה	יוזמה, מחויבות, אומץ ונחישות - מה גרם לאנשים לעזוב בית מוכר, משפחה אוהבת וסביבה מוכרת ולבנות חיים בסביבה חדשה? - כיצד ביטאו היישובים הראשונים בארץ ישראל (כמו פתח תקווה, בני ברק ודגניה) את הרצון לבנות את ארץ ישראל? - מה ניתן ללמוד מהדמויות המרכזיות שתרמו להקמת היישובים הראשונים בארץ ישראל? זהות ושייכות - כיצד הסיפור של היישוב שלי משתלב בסיפור בניית ארץ ישראל? - כיצד סיורים במקומות שונים בארץ מסייעים לנו להכיר טוב יותר את סיפור ההתיישבות והקשר של עם ישראל לארץ ולחזק את הקשר שלנו למקום? מחויבות לשמירה על הטבע, "תן דעתך שלא תקלקל את עולמי" - כיצד שמירה על הטבע, הנוף והסביבה בארץ מבטאת את אהבתנו לארץ? - מה האחריות של כל אחד מאיתנו לשמור על יופייה של הארץ גם לדורות הבאים? כיבוד המורשת היהודית - כיצד השמירה על אתרים היסטוריים מסייעת בשימור הזיכרון והזהות.	אוריינות לשונית / חשיבה יצירתית - כתיבה של יומן דמיוני של המתגיישים הראשונים / של הילדים הראשונים בארץ ישראל - פתח תקווה/רחובות/דגניה. - הכנת דגם של היישובים: דגניה, פתח תקווה ורחובות, בשעת הקמתן. - יצירת "שיחה דמיונית" בין שתי דמויות מראשית ההתיישבות. - כתיבה לאחת מהדמויות המרכזיות בראשית ההתיישבות המציגה דרכים להתמודדות עם הקשיים. - משחק תפקידים: "ועדת הישוב" - גילום דמויות שונות מראשית ההתיישבות ודיון בסוגיות על סדר היום: חלוקת מים, קליטת עולים חדשים, התמודדות עם מחלות ודרכי פתרון. אוריינות מרחבית - זיהוי על מפת ארץ ישראל של היישובים טבריה, פתח תקווה, תל אביב, באר שבע, חברון - תכנון מדריך לסיור בפתח תקווה/רחובות/קוממיות - כולל מפה, תמונות אז והיום, שאלות מעניינות ומשימות למבקרים. חשיבה ביקורתית - השוואת תצלומים של המושבות הראשונות: אז והיום.

² התוכנית מציעה דמויות מרכזיות. המורים יכולים לבחור דמויות נוספות.
רחוב דבורה הנביאה 2, ירושלים, 91911 טלפון: 073-3931373

רעיונות מרכזיים	ידע	ערכים וסוגיות לדיון	מיומנויות והצעות דידקטיות
	• רחובות • תל אביב • קיבוץ חפץ חיים		

שכבת גיל: ד

ציר מוביל: מחלום להגשמה – עליה לארץ ישראל

רעיונות מרכזיים	ידע	ערכים וסוגיות לדיון	מיומנויות והצעות דידקטיות
אהבת הארץ והעמקת הזיקה לערכיה. מצוות התלויות בארץ.	המדינה שלי - בין חלום להגשמה • הגעגועים של העם היהודי לארץ ישראל לאורך הדורות - הביטוי של הכמיהה והשייכות לארץ ישראל ולירושלים: בתנ"ך, בתפילות, בפיוטים, בספרות, בשירה ובאומנות. • המניעים לעלייה לארץ ישראל לאורך הדורות - ההבטחה לאבות (בראשית י"ב, בראשית ט"ו) - ההכנה לכניסה לארץ ישראל ע"פ חומש דברים - כניסה לארץ ישראל ספר יהושע - בניית בית המקדש ספר מלכים • הכמיהה לקיום מצוות בארץ ישראל	• זיכרון היסטורי, שייכות, תקווה - מה משמעותה של ירושלים עבור יהודים לאורך הדורות? - כיצד מתבטאת הכמיהה לארץ ישראל בשירים, בפיוטים, בציורים ובסיפורים? - באילו דרכים שמרו היהודים את הזיכרון והתקווה לשוב לציון? - מדוע יהודים בכל הדורות שמרו על חלום לעלות לארץ ישראל? • יוזמה, מחויבות, אומץ ונחישות - כיצד הופכת כמיהה לפעולה מעשית? - מהם הקשיים שעמדו בפני העולים והמתישבים וכיצד התמודדו איתם? - מה סייע לעולים להתגבר על הקשיים? - מה מרגיש אדם שעוזב את ארץ הולדתו כדי לעלות לארץ ישראל? - מה מסייע להתגבר על הקשיים? • התיישבות ראשונית ותקווה	• אוריינות לשונית/חשיבה יצירתית - כתיבה – ירושלים בשבילי.... - כתיבת יומן דמיוני של עולה לארץ ישראל. - כתיבת מכתב לעולים בעקבות עיון במכתבים שלהם המתארים את הרצון לעלות לארץ. - לוח קיר ובו כל תלמיד תולה משפט, תמונה או שיר המביע געגוע לארץ ישראל. • אוריינות לשונית / חשיבה יצירתית - המחזות סיפור עלייה (מכשולים, געגועים ותקווה). - הכנת "מזוודה" אישית (אמיתית / דמיונית) עם חמישה פריטים לקראת עלייה לארץ, והסבר לבחירת הפריטים.

רעיונות מרכזיים	ידע	ערכים וסוגיות לדיון	מיומנויות והצעות דידקטיות
	- מהן המצוות התלויות בארץ? מה הסיבה להן עפ"י פרשנים שונים? - מהן המצוות הנוהגות היום?	- מהם הגורמים האישיים שהניעו אנשים לעלות לארץ? - למה חשוב לשמר את סיפור העלייה האישית או המשפחתית שלנו? • ערבות הדדית - כיצד השפיע מבנה היישוב (מושב, קיבוץ) על חיי הקהילה? - כיצד העולים החדשים והדמויות המרכזיות פעלו למען כלל העם? מה ניתן ללמוד מהם? - מה אנחנו יכולים ללמוד מהעולים ומדמויות המרכזיות על התמדה, אמונה ומסירות?	- בניית לוח קיר כיתתי המציג את סיפורי העלייה של משפחות / שכנים / מכרים / חברים • אוריינות מרחבית - שרטוט מסלול העלייה מארץ המוצא ליישוב על מפה גיאוגרפית.
	• ארץ ישראל שלי - גבולות ארץ ישראל (גבול מדיני, גבול טבעי) - הכרזת המדינה - מלחמת העצמאות - מגילת העצמאות - כיבוש הארץ בתקופות השונות - סמלים : - לשון הקודש - השפה עברית - מנורה - דגל - מטבע - שקל	• "לך אתננה.." - ארץ ישראל לעם ישראל במקורות - כיצד היו החיים של העם היהודי בארץ ישראל? • אחריות, מעורבות, זיכרון יהודי - איך אפשר לשמור היום על ערכי העלייה והקשר לארץ ישראל? - איך אנחנו יכולים לכבד את העבר ולשמור על המולדת שלנו היום?	• אוריינות מידע, אוריינות חזותית - הכנת ציר זמן כולל ציורים וסמלים לכל אחד מהאירועים המרכזיים. • אוריינות לשונית - ניתוח פרשנויות על מצוות הנוהגות בארץ וחילוף ערכים חברתיים מתוכן. - ניתוח שירים, פיוטים שכתבו העולים לארץ ישראל והמתישבים הראשונים • חשיבה יצירתית - יצירת תערוכה של כרזות המציגות את תרומתן של דמויות מרכזיות בארץ. • חשיבה ביקורתית, חשיבה יצירתית - הכרת שטרות ומטבעות בעבר ובהווה - זיהוי סמלים.

רעיונות מרכזיים	ידע	ערכים וסוגיות לדיון	מיומנויות והצעות דידקטיות
	• דמויות מרכזיות לבחירה³ - חזון אי"ש - הרב יששכר מאיר - הרב עובדיה יוסף - הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל - הרב אברהם יצחק הכהן קוק • מדינה יהודית ודמוקרטית - שלוש הרשויות: הרשות המחוקקת – הכנסת; הרשות השופטת – בית המשפט; הרשות המבצעת – הממשלה - פסיפס האנושי: ○ יהודים-חרדים, מסורתיים, דתיים, שאינם דתיים. ○ קבוצות המיעוטים - ערבים (מוסלמים ונוצרים), דרוזים צ'רקסים ואחרים	• מדינה יהודית ודמוקרטית - כיצד ניתן לשמור על הזהות היהודית לצד כל הקבוצות החיות בה? • סובלנות - כיצד ניתן לכבד את השונות והייחודיות של קבוצות שונות בחברה, ובמקביל לשמור על הערכים המשותפים שמחברים ביניהן? - כיצד ניתן לטפח תחושת אחריות, שייכות ושוויון בקרב כל הקבוצות השונות במדינה?	- יצירת שטר אישי עם ערך וסמל עצמי. • חשיבה יצירתית, אוריינות דיגיטלית - יצירת תערוכה של כרזות המציגות את תרומתן של דמויות מרכזיות לארץ ישראל. - כתיבת ראיון דמיוני עם דמות מרכזית שתרמה להקמת היישוב בארץ. • התנהלות חברתית, אוריינות לשונית - הצבעה בכיתה – תרגול של תהליך דמוקרטי סביב נושא רלוונטי לעולמם של התלמידים (בחירת נושא כיתתי, כיבוד למסיבה), וכתיבה על ההרגשה והחשיבות של קול אישי. • אוריינות דיגיטלית/ חשיבה יצירתית - יצירת קולאז' שבו כל תלמיד מציג קבוצה כלשהי שחיה בישראל (אפשר גם את הקבוצה ממנה הוא עצמו בא), באמצעות ציור או כתיבה (לבוש, מאכל, בית הכנסת, חג, שפה וכו'). • אוריינות דיגיטלית/מודעות חברתית - יצירת "ציר זמן" על התפתחויות שונות בארץ

³ התוכנית מציעה דמויות מרכזיות. המורים יכולים לבחור דמויות נוספות.
רחוב דבורה הנביאה 2, ירושלים, 91911 טלפון: 073-3931373

רעיונות מרכזיים	ידע	ערכים וסוגיות לדיון	מיומנויות והצעות דידקטיות
	• נופי הארץ - ארץ קטנה אך מגוונת בנופיה - נופי הארץ: מישור, שפלה, הר, בקעה, ים וחוף, עמקים - תופעות נוף ייחודיות: ים המלח, מכתשים, הר החרמון - התנ"ך בנופי הארץ (הקרב בין דוד לגלית בעמק האלה) • נופי הארץ בספרות, בשירה ובאומנות • קום והתהלך בארץ - סיורים - אתרים המספרים את הסיפור התנ"כי / ההיסטורי - ים המלח - המכתשים - מצדה	• זיקה ושייכות לארץ - כיצד הכרת נופי הארץ והסיורים בה מחזקים את הקשר והשייכות למולדת?	• אוריינות לשונית/חשיבה יצירתית - תכנון סיור לאחד מאזורי הארץ. - הכנת משחק / חידון על מקומות היסטוריים בארץ. • חשיבה יצירתית/ אוריינות לשונית - בחירת נוף בארץ (הים התיכון, הכינרת, המכתשים) ויצירה אישית - ציור, שיר, סיפור קצר. - השוואה לאופן שבו צוירו אתרי קודש כמו הכותל/קבר רחל/קבר רבי מאיר בעל הנס לאורך השנים לעומת המראה שלהם כיום. • חשיבה ביקורתית/ חשיבה יצירתית - שאילת שאלות בעקבות התבוננות ביצירת אומנות על נוף ישראלי. • אוריינות דיגיטלית/ חשיבה יצירתית - יצירת תערוכה המציגה את נופי ארץ ישראל ומשלבת תמונות, שירים, ציורים וטקסטים של התלמידים.

שכבת גיל: ה

ציר מוביל: מסיפורי קהילות לפסיפס ישראלי⁴

רעיונות מרכזיים	ידע	ערכים וסוגיות לדיון	מיומנויות והצעות דידקטיות
קהילות יהודיות שישבו בארצות הים התיכון עלו לארץ ישראל מתוך תחושת שייכות וזהות יהודית.	• פסיפס יהודי בארצות הים התיכון - המרחב הגאוגרפי של אגן הים התיכון והקהילות היהודיות שבו. (מרוקו, תוניס, אלג'יר, לוב, מצריים, יוון, תורכיה, ספרד, איטליה...) - נופים ואקלים בארץ המוצא. - כלכלה ומקורות הפרנסה ייחודיים בקרב הקהילות היהודיות. - אופי ההתיישבות של הקהילות בארץ המוצא (עיר, כפר). • מורשת תרבותית ורוחנית בקרב הקהילות בארצות הים התיכון - אומנות וספרות (פיוטים, שירה, כלי קודש). - דמויות מופת בקהילה - חכמים ומנהיגים (רמב"ם במצרים, ר' יהודה הלוי (ריה"ל) בספרד, הרמח"ל באיטליה). • מרכזים רוחניים בארצות הים התיכון - ספרד – גרנדה, סביליה, טולדו; - מצרים – אלכסנדריה, קהיר; - איטליה – פביה, קרמונה.	• כיבוד ערכי המורשת והתרבות - מה התרומה של הקהילות השונות שבאו מארצות הים התיכון לישראל - כיצד אפשר לשמור על הייחוד התרבותי של כל קהילה?	• אוריינות מרחבית - הפקת מידע ממפה על מיקומן של הארצות באגן הים התיכון. - הפקת מידע ממפות נושאיות על צורות הנוף, האקלים והכלכלה של ארצות הים התיכון. - איתור ערים וישובים מרכזיים בהם ישבו הקהילות היהודיות. • אוריינות מידע, אוריינות לשונית - חקר סיפורי עולים מקהילות אגן הים התיכון ממקורות שונים (ראיונות, חפצים, תמונות, כתבי יד, ספרים, סיפורים שעוברים מדור לדור). • אוריינות דיגיטלית, חשיבה יצירתית - יצירת תערוכה המציגה את סיפורי העולים מארצות אגן הים התיכון המשלבת תמונות, שירים, ציורים וטקסטים. - יצירת תערוכה של כרזות המציגות את תרומתן של דמויות מרכזיות לתרבות.

⁴ המורים יכולים לבחור קהילות נוספות בהלימה לאוכלוסיית התלמידים בכיתתו.
רחוב דבורה הנביאה 2, ירושלים, 91911 טלפון: 073-3931373

רעיונות מרכזיים	ידע	ערכים וסוגיות לדיון	מיומנויות והצעות דידקטיות
- גלי עליה מארצות הים התיכון לישראל - מניעים לעלייה - העלויות מיוון, ספרד וארצות צפון אפריקה - סיפור עלייה של הקהילות - נתיבי העלייה - התיישבות העולים מקהילות ארצות הים התיכון בארץ והקמת יישובים - אתגרי הסתגלות של עולים חדשים - תפרוסת ההתיישבות של הקהילות בארץ - אופי ההתיישבות של הקהילות בהגיעם לארץ (מעברות, עיירות פיתוח, מושבים). - מסורת ומנהגים מהתפוצות - הגות - מאכלים - פיוטים - חגיגות ייחודיות - קהילות נוספות (בהלימה לאוכלוסיית התלמידים בכיתה)	- עזרה וערבות הדדית - כיצד עזרו תושבי הארץ בקליטת העולים מארצות הים התיכון? ומה ניתן ללמוד מההצלחות ומהתהליכים שנעשו לאורך הדרך?	- אוריינות דיגיטלית - יצירת מפה אינטראקטיבית על המסע לעלייה לארץ - מפה המתארת את מסלולי העלייה מארצות הים התיכון לארץ ישראל, בשילוב סמלים, תמונות ומידע היסטורי. - אוריינות מידע/אוריינות לשונית - חקר קליטת עלייה בימינו והשוואה לעלויות מארצות הים התיכון ולעלויות בשנות ה-90.	

שכבת גיל: ו

ציר מוביל: ארץ ציון וירושלים בליבה

רעיונות מרכזיים	ידע	ערכים וסוגיות לדיון	מיומנויות והצעות דידקטיות
מדינה נבנית מסיפורים של מקום, אנשים וערכים	- סיפורה של הארץ ואזוריה⁵ - הנגב - הפרחת השממה - פיתוח הנגב - מרכזי מחקר ופיתוח (מו"פ) לפיתוח חקלאות בתנאי מדבר. - הקמת ישובים. - הגליל - יבוש החולה - המוביל הארצי - מהכנרת לנגב - תעשיות עתירות ידע – תפן - מישור החוף - חדרה - מייבוש ביצות ועד להפקת חשמל - נוף אורבני מתפתח - מפעלי התפלה - רמת הגולן - טורבינות רוח להפקת אנרגיה - מאגרי המים וחשיבותם - הר החרמון	- חזון, התמדה, אחריות לעתיד - באיזו מידה הפרחת השממה בנגב רלוונטית גם לימינו? - מה אפשר ללמוד מהפרחת השממה על המטרות שליוו את בניית הארץ? - אחריות סביבתית, יזמות - האם ייבוש החולה היה מעשה נכון? (יתרונות מול חסרונות סביבתיים). - מה המחיר ומה הרווח ב"שינוי פני הארץ?" - איך פיתוח הארץ (ערים, תעשיות, כבישים) מתיישב עם שמירה על הטבע? - איך ניתן לאזן בין הצרכים של האוכלוסייה לבין שמירה על הסביבה?	- אוריינות חזותית (שימוש במפת ארץ ישראל) - זיהוי גבולות המדינה. - זיהוי ערים ויישובים מרכזיים. - אוריינות לשונית/חשיבה יצירתית - תכנון יישוב חדש בנגב – בניית מודל ליישוב המשלב קיימות, חקלאות חכמה וקהילה. - אוריינות לשונית/חשיבה ביקורתית/חשיבה יצירתית - משחק תפקידים: "וועדת תכנון" לפיתוח הגליל תוך שמירה על הטבע. - חשיבה ביקורתית/אוריינות מידע - השוואה בעזרת סיור וירטואלי או מפות, לדוגמה: מפת חדרה בעבר מול מפת העיר היום. - חקר: מהו מפעל התפלה? מהי תרומתו למדינה? - חשיבה ביקורתית/חשיבה יצירתית - חשיפה לדילמות אמתיות (למשל: בניית כביש חדש או שימור אתרים היסטוריים? פיתוח אזור תעשייה או שמירה על פארק טבעי?), ניתוח השיקולים השונים והצגת פתרונות יצירתיים.

⁵ התוכנית מציעה אזורים נבחרים. המורים יכולים לבחור אזורים נוספים.
רחוב דבורה הנביאה 2, ירושלים, 91911 טלפון: 073-3931373

רעיונות מרכזיים	ידע	ערכים וסוגיות לדיון	מיומנויות והצעות דידקטיות
	• יהודה ושומרון - ממעיינות וטרסות חקלאיות לחקלאות מתחדשת - סיפורי מורשת והיסטוריה • ישובים מספרים סיפור על המולדת שלי - יישובי גבול (יישובי ספר). - עיירות פיתוח - קיבוצים		• אוריינות מידע/אוריינות לשונית - חקר יישובים (יישובי גבול, קיבוצים, עיירות פיתוח) והצגת סיפורם ב"תערוכת יישובים."
	• ירושלים מרכז הארץ והעולם- בירת מדינת ישראל - ירושלים של זהות (היסטוריה, קדושה, שמות) - ירושלים בתנ"ך – כיבוש ירושלים על ידי דוד ובניית בית המקדש על ידי שלמה - הר הבית/ הר המוריה / בית המקדש, הכותל המערבי - ירושלים במדרש • ירושלים באומנות, בשירה ובסיפורים • קום והתהלך בארץ – סיורים⁶ - ירושלים – בירת ישראל - מישור החוף (חדרה), נגב - הגליל (החולה, מצפים)	• זהות, שותפות, סובלנות - מה מעניק לעיר מעמד של עיר בירה? - כיצד מסמלת ירושלים את הקשר של עם ישראל לארצו בעבר ובהווה? - כיצד המקומות ההיסטוריים בירושלים מחזקים את תחושת השייכות לדורות הקודמים ולעם ישראל כולו?	• חשיבה יצירתית - תכנון סיור בירושלים דרך אתרים מרכזיים, כולל משימות בתחנות השונות • אוריינות לשונית/חשיבה יצירתית - כתיבת שיר על ירושלים - הסבר מהי ירושלים שבלב שלי

⁶ התוכנית מציעה סיורים מרכזיים. המורים יכולים לסייר במקומות נוספים. רחוב דבורה הנביאה 2, ירושלים, 91911 טלפון: 073-3931373

